

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Præste-Frihed i Folke-Kirken

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Præste-Frihed i Folke-Kirken", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, University of Aarhus. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1859_1245-intro-shoot-idm152.pdf (tilgået 24. juni 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Kampen mod mørket

1700-tallets oplysning fremstilles som resultat af en ukristelig gift, et mørke, der har forsøgt at udrydde troen for al evighed. Generelt er kampen mellem lys og mørke et stadig mere fremtrædende tema i Grundtvigs forfatterskab i løbet af 1820'erne. Et stærkt indtryk af kampen mellem disse modsatrettede kræfter findes i, hvad der ofte kaldes Grundtvigs åndelige selvbiografi, det episke digt *Nyaars-Morgen* (1824), hvis tredje strofe lyder:

Guds Fred og God-Morgen!

Paa Mark og paa Fjeld!

Forvundet er Sorgen,

Mig pinde i Kveld,

I Midnattens Mørke,

Da Hel-Hanen goel;

Da Mulmet i Størke

Sig værged mod Soel:

Da Natten med Dagen,

Michael med Dragen,

Mig tykdes at kæmpe om Nord!

Grundtvig indskriver sig på lysets side mod mørkets repræsentanter, og i "Om det attende Aarhundredes Oplysning i Salighedens Sag" optræder kontrasten mellem lys og mørke allerede i mottoet taget fra Matt 6,23. Frederik den Store (refereret til som den Eneste) fremstilles desuden i artiklen som mørket, mens Frederik 3. af Sachsen (refereret til som den Vise) er lyset, fordi han "ei kvalde" Luthers reformation (s. 104).

I kongeriget Danmark udfoldede mørkets repræsentanter bl.a. deres ideer i en række rationalistiske tidsskrifter i 1790'erne. Mest toneangivende var Otto Horrebows *Jesus og Fornuften. Et Religions-Blad* (1796-1801), hvori der agiteredes for "den eeneste, evige, sande Fornuften Religion" (jf. Koch & Kornerup 1951, s. 451). Horrebow inspirerede digteren Malthe Conrad Bruun, som forsvarede Robespierres rædselsregime og opfordrede til væbnet modstand mod enhver regering, der ikke var baseret menneskerettigheder efter fransk forbillede (Holm 1909, s. 123). I sin satiriske katekismus til aristokratiet erklærede han indirekte "Voltaire, Friderik, Rousseau og Paine" for heltene og arvtagerne til den sande oplysning, modsat den konservative Edmund Burke (Bruun 1945, s. 11; 13).

I slutningen af 1700-tallet var det biskop Nicolai Edinger Balle, der med sine bibellæsninger og sin modstand mod Horrebow, Bruun og Christian Bastholms skrivelser kæmpede for orden både i kirken og det borgerlige samfund (Grundtvig 1825a, s. 34; Koch & Kornerup 1951, s. 385-469). Et udtryk for denne kamp mellem lys og mørke så Grundtvig i begyndelsen af 1820'erne, da de gudelige vækkelser blev mødt af hård modstand fra store dele af præstestanden med det teologiske fakultet i ryggen, der siden 1790'erne havde været domineret af en liberal teologisk tradition med rødder i rationalismen (Koch & Kornerup 1951, s. 420). På Kertemindeegnen kulminerede dette modsætningsforhold, da den rationalistiske præst Olivarius fra Ellinge Sogn angav sine egne sognebørn. Han henviste til konventikelplakaten af 1741, der forbød religiøse forsamlinger uden sognepræstens deltagelse. Sognebørnene blev i første omgang dømt, men sagen endte ved Landsoverretten (datidens appeldomstol) i København, hvor Grundtvig blev opmærksom på politifølgelsen af vækkelsesbevægelserne (Begtrup 1901, s. 121 f.).

* Sagens forløb var kort sagt det, at der i Ellinge Sogn (Vinding Hеред) på Fyn i begyndelsen af 1824 blev anlagt sag mod to mænd for at have holdt ulovlige forsamlinger. De to mænd påstod, at præsten (Olivarius) var underrettet. Vidnerne, som de to lægmandsprædikanter førte til deres forsvar, endte med selv at blive tiltalt (hele 10 blev således tiltalt). Landsoverrettens dom faldt i 1825, hvor de tiltalte måtte betale bøder. I 1834 skrev J.C. Lindberg en længere artikelrække i *Den Nordiske Kirke-Tidende* om de gudelige forsamlinger på Fyn og Sjælland, der bl.a. omhandlede denne sag (Lindberg 1834, s. 654 f.).

Med artiklen om det attende århundredes oplysning erklærede Grundtvig sig som Balles arvtager – og lysets forkæmper – der må kæmpe den gode sag i 1820'ernes kirkekamp. Eller med hans egne ord: "Ja, det veed jeg, dansk i alle Maader, ærlig og aaben var min Færd og Feide, fra den første Dag, jeg greb Pennen, for med Aand at bekjæmpe, hvad jeg kaldte *Vind*, med Lys at fordrive hvad jeg kaldte *Mørke*" (Grundtvig 1825a,

Grundtvig, N. F. S., *Grundtvigs værker*,

s. 106).